

Bioforsk Rapport

Bioforsk Report

Vol. 4 Nr. 179 2009

Utdanning av kadaversøkende hunder

Inger Hansen

Bioforsk Nord Tjøtta

www.bioforsk.no

<i>Tittel/Title:</i> Utdanning av kadaversøkende hunder
<i>Forfatter(e)/Author(s):</i> Training of carcass-searching dogs

<i>Dato/Date:</i> 23.12.09	<i>Tilgjengelighet/Availability:</i> Åpen	<i>Prosjekt nr./Project No.:</i> 4210115	<i>Saksnr./Archive No.:</i>
<i>Rapport nr./Report No.:</i> 179/2009	<i>ISBN-nr./ISBN-no:</i> 978-82-17-00591-9	<i>Antall sider/Number of pages:</i> 20	<i>Antall vedlegg/Number of appendices:</i> 3

<i>Oppdragsgiver/Employer:</i> Fylkesmannen i Troms	<i>Kontaktperson/Contact person:</i> Erlend Winje
--	--

<i>Stikkord/Keywords:</i> Hund, sau, kadaver, søk Dog; sheep; carcass, search	<i>Fagområde/Field of work:</i> Arktisk landbruk og utmark Arctic Agriculture and Land Use
---	--

Sammendrag:
Ny metodikk for å utdanne hunder med spisskompetanse på å finne sauekadaver har blitt utviklet og testet i et tapsutsatt beite. Antall kadaverfunn gjort av ekvipasjene var akseptabelt, tatt i betraktning at ekvipasjene var urutinerte og ikke ferdig utdannet, beiteområdet var stort i areal og tapsprosenten i år var lavere enn normalt (10,3 %). Utdanning av kadaversøkende hunder etter "feltsøkmetoden" ble mer avansert og tidkrevende enn først antatt. Dersom sauebøndene selv skal få praktisk nytte av dette tiltaket, må metoden trolig forenkles og resultatkravene ikke settes så høyt.

Summary:
New methodology for training (sheep) carcass-searching dogs was developed and tested within a mountain range. The number of carcasses found was acceptable, regarding that the equipages were not fully educated, the grazing area was huge and losses of sheep on range were relatively low. The training program became more advanced and time consuming than first assumed. If carcass-searching dogs are to be used by the sheep producers, the training method probably has to be simplified and the demands to results obtained must be reduced.

Godkjent / Approved

Prosjektleder / Project leader

Håkon Sund

Inger Hansen

Innhold

1. Sammendrag	3
2. Innledning	4
3. Materiale og metoder	5
3.1 Hundemateriale.....	5
3.2 Treningsopplegg	5
3.3 Registreringer	6
4. Resultater	7
4.1 Status - inntrening og framdrift	7
4.2 Kadaverfunn	7
4.3 Oppsummering hundeligger	9
4.4 Befaring i felt	10
5. Diskusjon	11
5.1 Effektivitet	11
5.2 Valg av hunderase	11
5.3 Bruksmåte	11
5.4 Veien videre	12
6. Konklusjon.....	13
7. Referanser.....	14
8. Vedlegg	15

1. Sammendrag

Hunder som er spesialtrene på å finne sauekadavre kan bidra til å hjelpe sauebønder i tapsutsatte beiteområder der mørketapene er store. Prosjektet "Utdanning av kadaversøkende hunder" er et pilotprosjekt, der ny metodikk med kadaversøk etter "feltsøk-prinsippet" har blitt utviklet og testet ut på Østre Malangshalvøya i Troms gjennom deler av beitesesongen 2009. To hundeførere med hver sine hunder deltok.

De to ekvipasjene gikk til sammen 216 timer kadaversøk fordelt på 32 turer, i snitt ca en økt annen hver dag siste 2/3 av beitesesongen. Hundene fant totalt 15 sauekadaver og et reinkadaver. Alle kadavrene ble imidlertid funnet for seint til at dødsårsak kunne dokumenteres og noen av kadavrene var flere år gamle. Antall kadaverfunn gjort av ekvipasjene var brukbart tatt i betraktning at ekvipasjene var urutinerte og ikke ferdig utdannet, beiteområdet var stort i areal og tapsprosenten i år var lavere enn normalt (10,3 %). Det å finne kadavrene tidsnok til å kunne dokumentere dødsårsak er trolig en meget vanskelig oppgave, ikke minst pga. beiteområdets størrelse. Intensiteten i kadaversøket må i så fall økes betraktelig.

Utdanning av kadaversøkende hunder etter "feltsøkmetoden" ble mer avansert og tidkrevende enn antatt. Dersom sauebøndene selv skal få praktisk nytte av dette tiltaket, må metoden trolig forenkles og resultatkravene ikke settes så høyt.

2. Innledning

Sauenæringa i mange regioner i Norge sliter i dag med store tap av sau og lam på utmarksbeite. Selv om tilsynet er bra, er det svært vanskelig å finne kadavrene og mørketallene er derfor store. Det er også viktig å finne kadavrene i relativt fersk tilstand for å kunne dokumentere dødsårsak. Dette kan ha stor betydning for erstatningsoppgjøret for rovvilt drepte dyr.

I lys av denne problemstillingen initierte og finansiere Fylkesmannen i Troms et pilotprosjekt kalt "Utdanning av kadaversøkende hunder" i 2008. Prosjektet har utarbeidet et treningsprogram for å utdanne ekvipasjer (fører med hund) med spisskompetanse på å finne sauekadaver i utmarka. Dette er temmelig nytt i Norge, men paralleller kan dras både til Norske redningshunder og til forsvarets- og politiets ettersøkshunder. Hundene må inneha flere kvaliteter; de må være saueine slik at de kan slippes løs i områder med sau, de må være trent opp til å søke spesifikt og systematisk etter lukten av sauekadaver og de må rapportere (melde fra til hundefører) når de har gjort et funn.

Bioforsk Nord Tjøtta har vært prosjektansvarlig, men Fylkesmannen ønsket en lokal forankring av prosjektet. Bioforsk har derfor inngått et samarbeid med hovedinstruktør Øyvind Tronsen ved Oslo hundeskole, avd. Tromsø, samt støtteinstruktørene Susanne Bengtsson og Kristin Presterud fra Norske redningshunder, avd. Tromsø. I tillegg har vi hatt samarbeid med Oslo hundeskole og Hund Campus i Sverige.

Målet med prosjektet "Utdanning av kadaversøkende hunder" i Troms var å utdanne hunder med spisskompetanse på kadaversøk, dvs. hundene skal kunne finne sauekadaver i langt større grad enn tilfeldig. Et delmål var å ha to ekvipasjer ferdig utdannet ved starten av beitesesongen 2009.

3. Materiale og metoder

3.1 Hundemateriale

Det er sannsynligvis flere hunderaser som kan benyttes, bl.a. retrieverrasene, spaniels, og de mer typiske tjenestehundene. Vi var åpne for ulike hunderaser i dette pilotprosjektet og startet bredt med flere raser som hadde ulik bakgrunn.

Det ble annonsert i brukshundmiljøene i Tromsø og omegn etter interesserte ekvipasjer. Seks ekvipasjer meldte seg, hvorav tre førere med totalt fire hunder fortsatte på treningsopplegget etter et innledende informasjonsmøte i mars 2008. Ved utgangen av 2008 stod vi igjen med to ekvipasjer, Marika Ljetoff med sin finsk spetsblanding "Lumo" og Hege Bakken med en tervueren tisper, "Tika". Spetsblandingen var i utgangspunktet en litt egenrådig og selvsikker hund, mens tervuereren var av den mer sensitive typen. Begge hundeførerne var førstegangs hundeeiere.

3.2 Treningsopplegg

Treningsopplegget er utarbeidet av instruktørene Øyvind Trondsen (hovedinstruktør), Susanne Bengtsson og Kristin Presterud, som alle har deltatt aktivt under treningene. Kursopplegget var basert på helgesamlinger, felles treningskvelder og egentrening. Kurspakken er en blanding av teori og praksis og inneholder elementer om bl.a. hundens luktesans, innlæringsteori, søksteori, motivasjonstrening, kontakt- og ledertrening, gjenkjenning av kadaverlukt ved hjelp av plattformstrening (fig. 1), grunnleggende innlæring av feltsøk (søk i et definert felt med utlagte kadaver, med eller uten langline), rapportering (melding om funn ved hjelp av bjeffing eller lignende), samt praktisk søkstrening etter kadaver i felt etter anvisning fra fører (rundering).

To av instruktørene gikk våren 2008 et spesialkurs i isolering og identifisering av lukter ved bruk av plattform i regi av den svenske hundeskolen Hund Campus. Plattformen ble kjøpt inn til prosjektet for å effektivisere inntreningen av hundene på søk og differensiering av spesifikke lukter. Høsten 2008 ble det holdt et innføringskurs i bruk av GPS for hundeførerne ved John Ivar Larsen fra Rovviltprosjektet i Nord-Troms. Vinteren 2008/2009 gikk ekvipasjene på grunnkurs i dressur ved Oslo hundeskole, avd. Tromsø.

Totalt ble det avholdt ca 20 felles treninger på Hundeskolen hos Trondsen. Det ble satt krav til egentrening hjemme, men det var også klart at ekvipasjene måtte ha nær oppfølging av instruktør. Hundene skulle klareres før de ble benyttet i beiteområdet, dvs. de måtte være saueerene og søksarbeidet skulle være godkjent av instruktør.

Figur 1. Plattformtrening.

3.3 Registreringer

Det viktigste resultatmålet i dette prosjektet er antall kadavre funnet, sett i forhold til antall dyr tapt på utmarksbeite. Antall kadavre som blir funnet i en slik forfatning at dødsårsak kan dokumenteres er også et viktig resultatmål. Effektiviteten (kostnad/nytteeffekt) ved tiltaket skulle også evalueres.

En praktisk utprøving av metoden ble gjennomført ved at de to ekvipasjene fikk prøve seg på kadaversøk for Kraksletta sankelag på Østre Malangshalvøya gjennom beitesesongen 2009. GPS ble benyttet aktivt i tilsynet, bl.a. med sporing av tilsynsrundene og registrering av kartreferansen ved kadaverfunn. Hundenes søksinnsats ble loggført og kadaverfunn ble dokumentert med kartreferanse, ørenummer, eier og foto.

4. Resultater

4.1 Status - inntrening og framdrift

Nedenfor følger et kort sammendrag over inntrening og framdrift (etter Ø. Trondsen, vedl. 1):

Inntreningen på kadaverlukt startet opp med et helgekurs i spesialsøk på plattform i juni 2008 med ekstern instruktør Jan M. Berg. Øyvind Trondsen fortsatte plattformtreningen til tilfredsstillende resultat ble vist. Deretter jobbet man med å få hundene i gang på korte feltsøk, og man fortsatte med større feltsøk. Begge ekvipasjene fikk delta på grunnkurs i dressur av Oslo hundescole, avd. Tromsø, ikke minst for å øke hundeførernes basiskunnskaper.

Våren 2009 satt hundescolen inn to nye instruktører for å forbedre feltsøket samt å få inn meldingstjenesten. Blandingshunden viste svak konsentrasjonsevne og variabel melding, men hadde likevel ganske stor fremgang. Tervueren-tispa viste til gode resultater i feltsøk, men manglet helt meldingsdelen (dvs. hunden ville ikke varsle om kadaverfunn ved hjelp av bjeffing). Meldingstreningen ble intensivert på denne hunden og ulike meldingsformer ble prøvd, men resultatene uteble. Meldingstreningen på denne hunden ble derfor stoppet.

I begynnelsen av mai 2009 tok hovedtrener over igjen. Det ble kjørt en søkstest i felt. I dette oppdraget var tervuereren flink, mens blandingshunden viste en eierinteresse for kadaveret og ville ikke melde fra til eier om funn. Inntrening ved hjelp av "sultmelding" (se vedl. 1) ga raskt et bedre resultat, men fortsatt var resultatet variabelt.

Tervuren-tispa begynte å jage sau hjemme og seinere også i utmarka. Kort oppsummert ble hunden strømmet to ganger mot å jage sau, men ønsket virkning ble av flere grunner ikke oppnådd. Resultatet ble derimot at hunden fikk trange søk (utdypet i pkt. 4.3 under og i vedl. 1).

For di førere og hunder i utgangspunktet var uerfarne tok inntreningen lenger tid enn forutsatt. Godt drevne brukshundfolk regner ca ½ år med intensiv trening for å lære inn øvelsene feltsøk og rundering. Ennå lenger tid tar det dersom man også skal kreve at hunden har meldingstjenesten inne. Ingen av ekvipasjene var helt ferdig utdannet ved starten av beitesesongen 2009. De fikk likevel prøve seg på søk i beiteområdet utover i beitesesongen, slik at vi kunne innhente erfaringer fra de praktiske søkene i felt.

4.2 Kadaverfunn

Kadaversøket i det ca 100 km² store beiteområdet på Østre Malangshalvøya ble hovedsakelig konsentrert til de områder hvor en har dokumentert flest kadavre tidligere, bla.a. Indreskardet og Ytreskardet (vedl. 2).

Den ene ekvipasjen kom i gang med kadaversøk i beiteområdet i begynnelsen av juli og den andre i slutten av juli. Marika og hunden Lumo gikk til sammen 120,5 timer kadaversøk fordelt på 15 turer, dvs. ca 8 timers søk per tur. Hege og hunden Tika gikk til sammen 95,5 timers søk på 17 dager, ca 5 ½ time per økt.

Totalt fant Lumo ti sauekadaver (søyer/lam) og et reinkadaver, mens Tika fant seks kadaver av sau (tab. 1, vedl. 2). Begge hundene markerte det samme kadaveret 22. juli. Alle kadavrene ble funnet for seint til at dødsårsak kunne dokumenteres. Flere av funnene var opptil to år gamle. På 11 av sauekadavrene var det ikke mulig å finne øremerket, slik at verken dyreeier eller dyreidentitet kunne spores opp. Gamle kadavre kan ha vært funnet og registrert tidligere. Kadaverfunnene er kartfestet i vedlegg 2.

Tabell 1. Kadaverfunn på Østre Malangshalvøya ved bruk av kadaversøkende hunder sommeren 2009.

Dato	Kadavertype	Ørenummer	Eier	Kartreferanse	Finner
07.07	Søye			34W 0415802/7713943	Tika
22.07	Lam Beinrester			0413033/7706433	Tika og Lumo
02.08	Søye 2 år gammelt kadaver		F. Nilsen	0415353/7716057	Tika
14.08	Søye Ull og beinrester funnet 250 m fra hverandre. Trolig samme kadaver			0414912/7707085 og 0414686/7707076	Lumo
14.08	Lam Beinrester			0413003/7706408	Lumo
15.08	Søye Beinrester			0414681/7707262	Lumo
15.08	Lam Hodeskalle			0414988/ 7707263	Lumo
15.08	Lam Beinrester og skinn med ull			0416353/ 7709127	Lumo
16.08	Lam	90044	H. Bakken	0412054/7707327	Tika
18.08	Søye 2 år gammelt kadaver	7172	H. Bakken	0409079/7714873	Tika
22.08	Søye Gammelt kadaver			0416066/7709027	Lumo
22.08	Lam Beinrester og ull			0414915/7708373	Lumo
23.08	Søye Beinrester, gammelt			0414261/7707643	Lumo
24.08	Lam	90076	P.Johansen	0416305/7709225	Tika
05.09	Søye Beinrester, gammelt			0414683/7707080	Lumo
13.09	Rein Skindrester			0407592/7707911	Lumo

Totalt ble det sluppet 2754 dyr fra besetningene i Kraksletta sankelag. Av disse ble 284 borte på beite. Dette gir en tapsprosent (søyer og lam) på 10,3 %, langt lavere enn tapsomfanget tidligere år. Elleve av sauekadavrene som ble funnet av hundene er muligens fra i år. I tillegg til funnene som ble gjort med de kadaversøkende hundene er det funnet bare fire døde dyr gjennom beitesongen. Dette gir en total funnprosent på 5,3 %. Hundene bidro imidlertid til å finne nesten 3/4 av de gjenfundne kadavrene.

4.3 Oppsummering hundeligger

Nedenfor følger en oppsummering av loggene til hundeførerne:

Lumo: Lumo er generelt ivrig og aktiv i søket. Søket er breit. Melding (bjeffing) ved funn er registrert to ganger. Fører tror at hunden kan vegre seg mot å melde fra om kadaverfunn når de er flere hunder i lag fordi dette da oppfattes som et bytte. Lumo er opptatt av fugl og synes også å få økende interessert for sau utover i sesongen. Den 14.08 ble det notert at Lumo løp etter sau. Han kan ha blitt ”modigere” på sau etter å ha blitt sluppet i lag med andre hunder som jager sau. Hunden er mer konsentrert om oppgaven og går mer offensive søk når den er alene. Fører får også bedre kontakt med hunden når de søker alene (fig 3 a og b).

Sluttkommentar fra hundefører Marika Ljetoff: ”Etter mine erfaringer hittil er det viktig at man ikke har flere uerfarne/urutinerte hunder på søk samtidig. De lærer fort av hverandre. Hvis man har flere hunder med på samme økt burde det kanskje organiseres slik at det er kun én hund av gangen som søker, mens de andre føres i line.”

Figur 3a og 3b. Marika og Lumo på kadaversøk.

Tika: Tika vet hva hun skal søke etter, men et overskyggende problem er at hun har for stor interesse for sau. Dette ligger nok latent i hunden siden tervueren er en gjeterhundrase. Hunden ble strømmet to ganger for ikke å løpe etter sau i utmarka. Etter strømming opplevde hundefører at hunden til tider ble trang i søket. Utover sommeren tiltok interessen for sau igjen. Dette medfører at hundefører blir usikker på hunden og hunden kontrolleres/korrigeres til stadighet. Dette forsterker de trange søkene. Fra den 18.08 føres Tika i langbånd. Mot slutten av beitesesongen får Tika prøve seg løs igjen. Dette ser ut til å fungere bra. Den 12.09 er det notert at Tika gjorde gode søk med passe bredde i søket. En annen utfordring med Tika er at det hittil ikke har lyktes å lære henne å melde fra ved funn av kadaver (fig. 4 a og b).

Sluttkommentar fra hundefører Hege Bakken: ”Skal man utdanne kadaverhunder bør disse hundene ha grunnressuren inne. Vi brukte mye tid på å få dette på plass, samt å få god nok kontakt med hunden. Hadde dette vært i bunn fra begynnelsen av ville vi vært i mål langt tidligere. Det kan vise seg at det burde satses på hunder som ikke har anlegg for gjeting. Til tross for strømming av hunden, har vi ikke lyktes å få henne saueroin. Dette ligger for latent i henne. Problemet blir når man i det ene øyeblikket sier - nei, du skal ikke ha noe med sau å gjøre og i det neste øyeblikket oppsøker sau ute i felt. Ideelt sett bør man kanskje ha en hund man ikke behøver å strømme, da dette i mitt tilfelle medførte at hunden blei for trang og ikke ville forlate beina på føreren. En god kadaverhund bør også ha anlegg til enten å halse eller å apportere. Å ha melding inne hos en hund som skal gå i felt er et helt klart must. Fører av en slik hund bør få grundig opplæring og oppfølging i feltsøk. Her er mange fallgruver. Opplevde at området vi skulle søke i var noe stort. Å søke gjennom et område tar tid og når man da heller ikke vet om man kommer til å finne noe er det som å leite etter nåla i høystakken. Ideelt sett burde kanskje en slik hund brukes til å gjennomføre søk i områder der man vet det har vært rovdyr, slik at ikke både hund og fører mister motivasjonen.

Å lære seg selv og hunden å drive med kadaversøk innebærer mye jobb. Hunden skal trenes kontinuerlig og man må få en forståelse for både grunnleggende dressur på hund og alle delmomentene som settes sammen for å få det perfekte søket.”

Figur 4a og 4b. Hege og Tika på kadaversøk.

4.4 Befaring i felt

Den 26.08.09 var Fylkesmannen i Troms v/ Erlend Winje, prosjektleder og hovedinstruktør på befaring i felt. Befaringen bekreftet det som er skissert ovenfor for ekipasjen Hege/Tika. Også Lumo viste interesse for sau denne dagen, dessverre. Søkene var energiske med stor fart og breie utslag, men interessen for et lam som gikk alene ødela for et kadaverfunn som hunden burde ha meldt fra til eier om. Dersom hunden hadde mestret dette, ville ekipasjen blitt godkjent til kadaversøk der og da. Et hovedinntrykk vi satt igjen med var at hundeførerne hadde fått for svak oppfølging i felt, slik at feil (som f.eks jaging av sau) hadde eskalert i stedet for å bli korrigert med det samme.

5. Diskusjon

5.1 Effektivitet

Til å være uritinerte og ikke ferdig utdannet, var antall kadaverfunn gjort av ekipasjene ganske bra. Hundene bidro til å finne langt flere kadaver enn om det ikke var blitt benyttet hund. En må også ta i betraktning at beiteområdet var svært stort i areal og at tapsprosenten i år var langt lavere enn normalt. Det ble heller ikke gått kadaversøk før fra juli og utover i beitesesongen, totalt 32 turer, dvs. en tur annen hver dag i snitt gjennom den perioden det ble gått kadaversøk. Hundene har imidlertid ikke skilt på gamle og ferskere kadaver og den ene hunden har ikke utelukkende søkt etter sauekadaver. Dette tyder på at kadaversøket kan spisses ytterligere. Vi er primært ute etter å finne ferske kadaver, slik at tapsårsaken kan dokumenteres. Dette tror vi imidlertid er en vanskelig oppgave, ikke minst pga. områdets størrelse. En mulighet er å øke arbeidsinnsatsen betraktelig, slik at det går kadaversøk daglig.

Kostnadene ved utdanning av ekipasjene må fordeles over alle bruksårene til hundene, og kost/nytteeffekten ved dette tiltaket kan derfor vanskelig evalueres på grunnlag årets pilotprosjekt. Men det er på det rene at utdanning av kadaversøkende hunder etter "feltsøk-prinsippet" ble mer avansert og tidkrevende enn først antatt. En må imidlertid ta i betraktning at vi i dette prosjektet begynte nærmest fra "null" med både førere og hunder. Førerne var uerfarne og hundene manglet en god del grunndressur. Vi kan alle være enige om at prosjektet ville hatt større framgang dersom man tok utgangspunkt i ekipasjer fra for eksempel i redningshundmiljøet, som benytter feltsøk som basis i sin grunnopplæring av hundene.

5.2 Valg av hunderase

Flere raser kan benyttes til kadaversøk etter feltsøkmetoden, men dressurvillige og arbeidsvillige brukshundraser som retrievere og muligens spaniels (brukes mye i redningstjenesten og til spesialsøk i politiet, men ikke ennå prøvd til kadaversøk) kan anbefales. Disse er vanligvis også uproblematisk overfor sau og kan slippes løs i terrenget. Gjeterhundrasene er også svært treningsvillige, men kan være for mye fokusert på levende sau og for avhengig av kommando fra eier. Har man imidlertid individer som ikke egner seg til gjeting, burde disse kunne fungere godt i kadaversøk etter feltsøkmetoden. Også de klassiske tjenestehundene som schäfer og riesenschnauser bør kunne benyttes så langt de er sauereine.

5.3 Bruksmåte

"Feltsøkmetoden" fordrer mengde- og kvalitetstrening av hund på et relativt avansert plan, særlig dersom man også skal kreve melding ved kadaverfunn. Denne metoden egner seg best for spesielt brukshundinteresserte som har erfaring med feltsøk/rundering fra før. I stedet for å trene inn meldingsfunksjonen i form av bjeffing eller liknende, som kan være en svært tidkrevende oppgave, kan det benyttes GPS med bevegelsesindikator på hunden. Denne har to funksjoner: alle lokaliteter der hunden har hatt et lengre stopp bør sjekkes opp med hensyn på kadaver og hundefører har hele tiden kontroll over hvor hunden befinner seg. Lykkes man med denne metoden, har man en hund med spisskompetanse på kadaversøk som vil kunne finne tilnærmet alt av kadaver i det området som gjennomføres. Spørsmålet er om denne metoden blir for avansert og tidkrevende for den vanlige bonde, som har mye annet å henge fingrene i. Det var i utgangspunktet bonden som er hovedmålgruppen, da det er brukeren selv som vil ha den største nytten av en kadaversøkende hund i kombinasjon med ordinært tilsyn i sitt eget beiteområde.

Det er nylig innhentet erfaringer med kadaversøkende hunder som er benyttet også andre steder i Norge (Hansen og Hind 2009). Her er det beskrevet en annen, enklere inntreningsform/bruksmåte

rettet mer mot brukeren. Denne inntreningsmetoden går rett og slett på å gi positiv tilbakemelding til hunden ved funn av kadaver og mengdetrening, gjerne på utlagte kadaver, hjemme og i utmarka. Man begynner med å gjemme kadaverrester i nærområdet og foretar korte søk med hund i line mot vinden. Søkene utvides etter hvert. Hunden belønnes med en gang den får lukta i nesa. Ros i riktig øyeblikk er svært viktig for at hunden raskt skal forstå sammenhengen. I tillegg må hundeføreren lære seg å bruke vinden på riktig måte og å lese hundens kroppsspråk, som ofte er den eneste tilbakemeldingen føreren får på hva hunden har fått teften av. Metoden har god funnprosent sett i forhold til arbeidsinnsatsen. Rasen pyreneerhund kan anbefales til denne bruksmåten fordi den innehar flere egenskaper som gjør den svært godt egnet til formålet. Den vil i tillegg kunne vokte mot/jage unna rovvilt (Ringsø et al. 2000). Vokterhund på patrulje i kombinasjon med kadaversøk blir nå benyttet flere steder i Norge, bl.a. i Rauma og Hattfjelldal kommuner og noen plasser på Østlandet. Også de typiske sporhundrasene, som bl.a. elghund, har vist god effektivitet. Det må forutsettes at individene er saueriene, slik at de kan slippes løs i områder med sau.

Kursopplegg for denne bruksmåten er utarbeidet av Kjell Smestad (<http://www.kjellsmestad.no/>, Smestad 2009).

5.4 Veien videre

Bioforsk tror at både ”feltsøkmetoden” og ”Smestad-metoden” kan benyttes i aktivt kadaversøk i fremtida, men blant forskjellige brukergrupper. Man kan for eksempel velge å bygge opp et ”profesjonelt beredskaps-team” bestående av flere ekvipasjer med feltsøkhunder. Dette kan gjerne være hunder og førere fra brukshundmiljøene. Disse rykker ut med utslagsfelt i hele fylket på kort varsel for raskt å få oversikt over- og dokumentere akutte skadesituasjoner. Dette teamet kan eksempelvis organiseres innunder de regionale fellingslagene som er opprettet og lønnes på lik linje med disse. Den andre brukergruppen er sauebøndene, som går kadaversøk/tilsyn i sitt eget beiteområde med egen hund etter den enklere Smestad-metoden. Disse har mulighet til å søke Fylkesmannen om fkt-midler til tilsyn i kombinasjon med bruk av kadaversøkende hund.

Kvaliteten og effektiviteten på de kadaversøkende hundene avhenger av hvor mye tid hundefører bruker på trening av hund og/eller kadaversøk i felt (noe avhengig av bruksmåte). Vi etterlyser en godkjenningsordning på lik linje med sporprøvene for ettersøkshunder slik at de kadaversøkende hundene som benyttes (i alle fall i lønnet tilsyn) holder et visst minimumsnivå. Dette kan gjøres enkelt ved at for eksempel godkjent hundeinstruktør, hundeanvarlig i nærmeste jeger- og fiskerforening eller nærmeste lokallag av Norsk sau og geit legger ut et bestemt antall lammekadaver på et felt av en fastsatt størrelse. Ekvipasjene søker gjennom feltet i løpet av en viss tid og må finne et minimum antall kadaver før godkjenning. Hunden bør også ha bevis, for eksempel fra NJFF (Norges jeger og fiskerforbund), på at den er saueriene.

Ved et eventuelt oppfølgingsprosjekt til kadaverhundprosjektet vil det være interessant å teste effektiviteten ved disse to metodene opp mot hverandre. Den beste måten å gjøre dette på er å teste alle hundene med hensyn på kadaversøk i et anlagt felt med et bestemt antall utlagte kadaver. Dette er i prinsippet den eneste måten å måle effektiviteten til hundene på under like betingelser.

Bioforsk synes det ville være veldig spennende å prøve vokterhunder på patrulje i kombinasjon med kadaversøk etter Smestad-metoden i Troms. En burde i tilfelle legge vekt på å bygge opp et miljø rundt vokterhundbrukerne i fylket.

6. Konklusjon

Prosjektet med utdanning av kadaversøkende hunder i Troms er et pilotprosjekt der ny metodikk med kadaversøk etter feltsøk-prinsippet har blitt utviklet og testet underveis i prosjektperioden. Prosjektledelsen erfarer at denne metoden har blitt noe avansert og tidkrevende sett i forhold til hovedmålgruppen som er sauebrukerne selv. I forhold til målet om å utdanne spisskompetente hunder som finner sauekadaver i langt større grad enn tilfeldig, mener imidlertid både Bioforsk og hovedinstruktør at feltsøkmetoden er den beste (vedl. 1).

Dersom sauebøndene selv skal få praktisk nytte av dette tiltaket, må metoden trolig forenkles og resultatkravene ikke settes så høyt. Minimumskrav som bør settes til ekipasjene er (S. Bengtsson, pers. medd.):

- Hunden må kunne gjenkjenne kadaverlukt og dermed finne kadaver.
- Hundeføreren må kunne lese hunden, eller hunden må ha en form for direkte/indirekte melding om funn.
- Hundeføreren må kunne bruke vinden til beste for søket og gå i all slags terreng.
- Hundefører må kunne bruke kart, kompass og GPS.

7. Referanser

Hansen, I. og Hind, L.J. 2009. Erfaringer med bruk av kadaversøkende hunder i Norge. Bioforsk Rapport 4 (130), 16 s.

Ringsø, A., Staaland, T. og Hansen, I. 2000. Vokterhund i kombinasjon med tilsyn - evaluering av tre års utprøving i Hattfjelldal. Planteforsk Rapport nr 03/2000.

Smestad, K. 2009. Rapport til Oppland Sau og Geit. Kurs i opplæring av hund og fører i søk etter kadaver av sau og lam, 7 s.

8. Vedlegg

Nr	Emne
1	Oppsummering ved hovedinstruktør Øyvind Trondsen
2	Kadaverfunn og ruter for kadaversøk
3	Fotodokumentasjon av et utvalg kadaverfunn

Vedlegg 1. Oppsummering ved hovedinstruktør Øyvind Trondsen

Kadaverhund-prosjektet hadde oppstart i mars 2008. Vi startet opp med et informasjonsmøte der det møtte ca 10 personer. Av disse fikk vi med 4 hunder og tre førere. En fører med to hunder var følgende: En border collie 7 år gml. og en 2 års gml. svensk lapphund som var en enstenet omplasseringshund med kjønnsrelaterte aggresjonsproblemer. Disse ble det jobbet med i ca 6 måneder før opplæringen ble avsluttet fra vår side. Ekvipasjen ble for ressurskrevende i forhold til den framgang de viste. Det ble jobbet videre på en finsk spets blandingshund. Denne hunden hadde styrt hjemmet siden den var liten, og reagerte med sterk halsing til det meste. Den siste hunden var en 1-årig tervuren tispe. Sensitiv type, som også var en omplasseringshund. Alle førerne var førstegangs hundeiere.

Gjennomføring av opplæring

Vi startet opp med et helgekurs i spesialsøk på plattformen, med ekstern instruktør Jan M. Berg. Øyvind Trondsen fortsatte plattformtreningen etter at kurset var over og til tilfredsstillende resultat ble vist. Deretter jobbet man med å få hundene i gang på korte feltsøk, og man fortsatte med større feltsøk. Dette så veldig bra ut ang søket. Kommunikasjonen var fortsatt veldig dårlig mellom hundene og førerne. Vi så derfor nødvendigheten av å bedre hundeførernes basiskunnskap og vi fikk dem inn på et grunnkurs i Hundeskolen. Dette hjalp en del, men det var fortsatt ikke nok.

Vi satte inn to instruktører for å forbedre feltsøket samt få inn meldingstjenesten. Blandingshunden viser svak konsentrasjonsevne og variabel melding, men har allikevel ganske stor framgang. Tervuren viser til gode resultater i feltsøk, men mangler helt meldingsdelen. Her intensiverte vi jobbing på melding. Både hals og løsbitt ble benyttet. Meldingsblokk ble også kjøpt inn. Resultat 1/10 svak interesse etter 10 timers jobb med instruktør. Vi stoppet meldingstreningen på denne hund.

5 mai 09. Tok Ø.T. over igjen. Vi startet opp med en søktest i felt, i dette oppdraget var tervuren flink. Blandingshunden viste en eierinteresse for kadaveret. Han fant kadaveret, markerte, men ville ikke melde. Vi satte i gang med sultmelding på denne. Dvs. at hunden fikk mat kun når den meldte i fra om funn. Dette ga raskt et bedre resultat, men fortsatt så var resultatet variabelt.

Tervuren hadde begynt og jagd sau hjemme når den ble luftet (dette skyldtes manglende veiledning og korrigerende av eier). Etter lang overveielse ble vi enige om at vi måtte strøkke. Det ble gjort, og resultatet viste etter strømming svakt interesse for sau i styrke 3/10. Hun var nå lett å korrigere. Det viste seg at når hun kom hjem så hadde hun igjen jaget sau hjemme i løs tilstand (igjen manglende kunnskap hos eier til å korrigere hunden korrekt). Så ble hunden strømmet hjemme. Dette resulterte i at hunden ikke ville forlate beina til fører. Fører fikk beskjed om å trene opp igjen søkslysten i gjennom den erfaringen hun hadde gått i gjennom tidligere. Dette ble ikke gjort.

Konklusjon ang jaging av sau.

Jaging av sau kunne ha vært unngått med sterkere oppfølging av ekvipasjene i felt sammen med instruktør. Ved aktiv patruljering i felt har det vist seg at tervuren ikke vil forlate eier og hvis den gjør det er den til fare for sauene. Den finner kadaver når de passerer et kadaver i vind eller på kort avstand. Resultatet er ikke tilfredsstillende. Blandingshunden kom nært et tilfredsstillende resultat. Men pga. manglende førererfaring slapp de begge hundene sammen i felt og de begynte begge å jage sau. Blandingshunden passerte rett over et kadaver uten å melde, men i stedet fant levende sau og jagde denne ut i elven. Hva som skjedde med lammene vet ingen.

Hva gikk feil:

*Prosjektet startet opp med førstegangs hundeiere. De hadde alt for lite grunnkunnskap for å kunne ha mulighet til å delta på dette nivået ang. Arbeid med spesialsøkende hunder.

*Vi startet opp med hunder som var alt for gamle i utgangspunktet. De var feil preget, feil sosialisert og feil opptrent som valper. Allerede som valper burde disse hundene vært preget opp mot sau som noe de naturlig skulle omgås med senere i livet. De skulle vært satt inn i trening på tidligere stadiet. De skulle ha fått en sterkere søkstrang, dermed ville en sterkere stimuli for å søke vært oppnådd.

*Kontakten mellom fører og hund var i utgangspunktet lite tilfredsstillende. Kontakt manglet helt, noe som var en indirekte årsak til at jeg føler at oppdraget ble mislykket.

*For lite oppfølging av ekvipasjene i felt. Det skyltes at budsjettet var brukt opp på jobbing med basiskunnskap/grunnressur.

Hva ble gjort rett:

*Jeg føler at ut i fra forutsetningene, kunne det ikke ha blitt gjort så mye annerledes. Vi hadde vel håpet på et bedre resultat, men det er vel snakk om hva en kan forvente ut i fra startgrunnlaget. Vi gikk grundig til arbeidet, satte inn profesjonelle instruktører på div felt. Dette ga fremgang på alle felt. Eneste unntak som ikke var godt nok var meldingen til tervuren-hunden.

Konklusjon

Det er viktig å få tak i så erfarne hundeførere som mulig. Det er viktig at en hundefører forstår en hund på best mulig måte, slik at de ser behovene og kravene med det å ha en hund i opplæring til et så viktig oppdrag som vi her utfører. Prosjektet skulle nok ha gjort et bedre grunnarbeid, og ventet til de hadde fått gode nok hundeførere før en startet prosjektet.

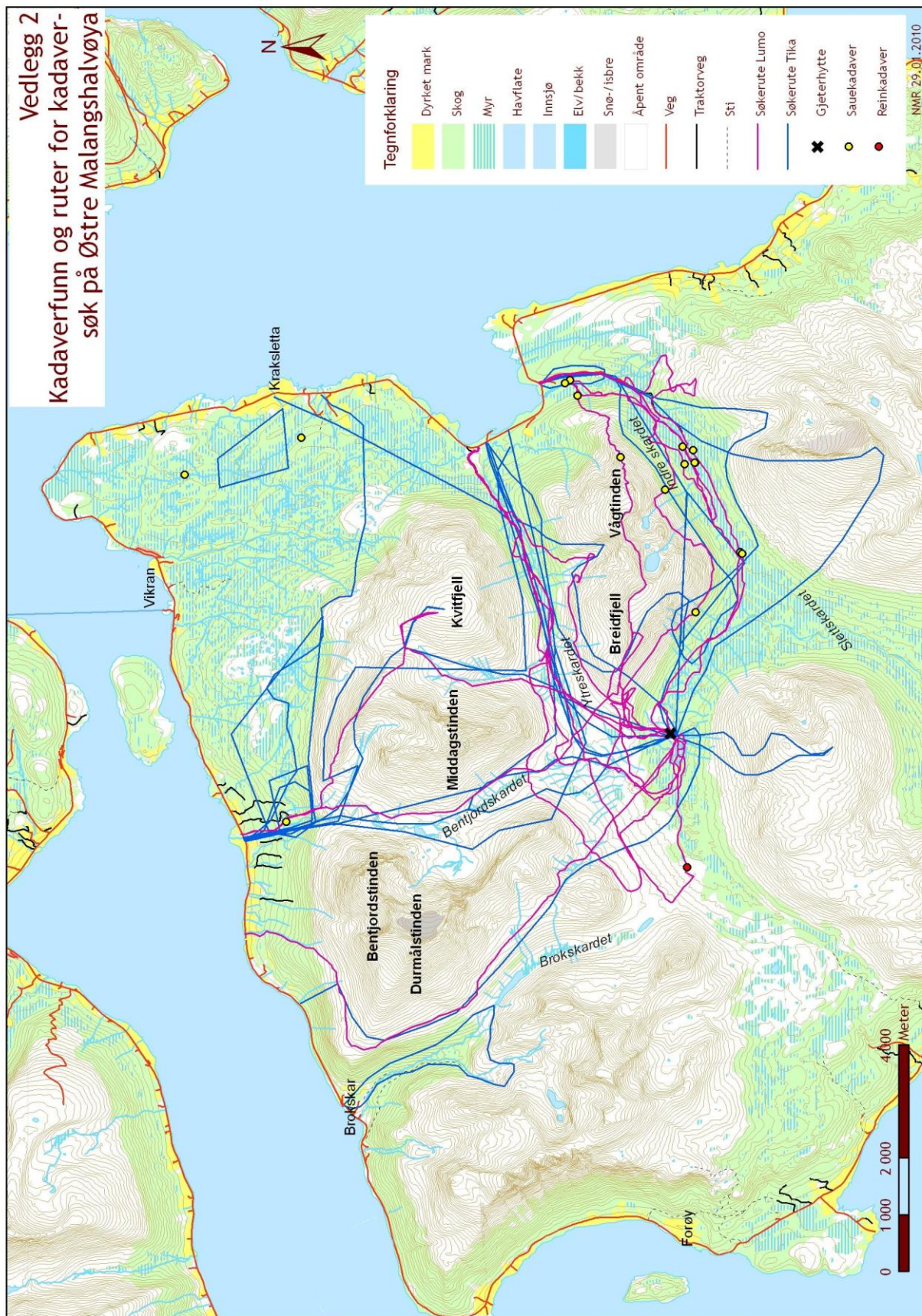
Rett rase forenkler opplæringen. Rasen må ha evnen for å samarbeide godt med mennesker og være ganske lett å lære opp. Eget parringsprogram ovenfor sau er veldig viktig allerede fra så tidlig alder som mulig, og ikke senere en 9 ukers alder. Det er nok mange raser en kan velge i mellom. Det er derfor viktig at hundefører er rasebevisst i utvelgelsen av sin rase, eller at en får den hjelp som er nødvendig for å foreta et slikt valg. En kan jo bare tenke seg at en hundefører velger en rase som er lite samarbeidsvillig og som er avlet for et helt annet formål enn å underkaste seg en annen art. Hvor lett er det ikke da å feile.

Det er viktig å starte opp med en valp, slik at en kan prege og sosialisere valpen riktig, samt at valpen får riktig trening fra begynnelsen av. Dermed kan treningen følge hundens utvikling, med det vil en få lengre brukstid på hunden også. Det vil føre til økt kvalitet på hund samt at kostnaden vil bli kraftig redusert.

Hva kan gjøres annerledes?

Vi tror at hunder som er spesialtrent som ettersøkshund er desidert det beste alternativ vi kan benytte i søk etter sauekadaver. At andre hunder finner kadaver er ikke vanskelig å forstå, nesten alle hunder kan det, siden hund er i utgangspunktet også en åtseleter. Det er bare hvilket krav en skal stille til dette formålet. Hvor stor funnprosent finner hundene. Hvordan er søksmønsteret og hvordan melder de tilbake til fører om funn? Vi mener gjennom erfaring å se at hunder som søker målbevist øker effektiviteten vesentlig på antall funn. Når hunden arbeider løst i fra fører øker vi effektiviteten vesentlig. Hunden kan jobbe opp til mange hundre meter fra fører. For å kunne jobbe løst må en ettersøkshund kunne melde tilbake til fører om funn. Hvis ikke blir alt bare tilfeldigheter. For å måle effektiviteten må en vite hvor mange kadaver en har med å gjøre, derfor må hundene testes i felt. Først da kan en begynne å snakke om hvor stor effektiviteten hos hver enkelte hund er.

Vedlegg 2. Kadaverfunn og ruter for kadaversøk

Vedlegg 3. Fotodokumentasjon av et utvalg kadaverfunn

Fotodokumentasjon av et utvalg kadaverfunn forts.

